

Değerli Hocam Özlem İPEKGİL DOĞAN'ın anısına minnetle ve şükranla

COVID-19 DÖNEMİNDE TURİZM YAZININDA REKREASYON ÇALIŞMALARININ SİSTEMATİK DERLEME YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ

Araştırma Makalesi

Tuğçe ÜNER¹

ÖZET

Covid-19 salgını ile birlikte tüm dünyada turizm yönelimleri değişmiş, birçok alanda turist sayısı azalmış ve tüketicilerin yönelimlerinde de bu kriz dönemi ile birlikte değişiklikler gerçekleşmiştir. Covid-19 döneminde bireyler uzun süre evlerinde kalarak psiko-sosyal riske maruz kalmışlardır. Ancak bu riski azaltmak için evde kaldıkları sürede ya da yasak sonrası dışarıda gerçekleştirebilecekleri rekreasyon aktivitelerine katılmışlardır. Bu çalışma Covid-19 döneminde turizm yazınındaki rekreasyon aktivitelerine yönelik sistematik bir derleme çalışmasıdır. Scienccdirect, Web of Science, Taylor&Francis, Emerald insight, Scopus veri tabanlarında “rekreasyon ve Covid - 19” anahtar kelimeleri araştırılmıştır. Araştırmaya göre turizm alan yazınında özellikle tüketicilerin kamp, park ziyaretleri ve yürüyüşleri, plaj aktiviteleri, yaşlı bireylere yönelik kapsamlı rekreasyon eğitimleri gibi açık hava rekreasyonlarına ve sağlıklı yaşama dair tercihlere yöneldiği ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Turizm, Covid-19, Sistematik Derleme, Tüketici Davranışları

JEL Sınıflama Kodları: Z32, Z33, Z39, M31

INVESTIGATION OF RECREATION STUDIES IN TOURISM LITERATURE IN THE PERIOD OF COVID-19 BY SYSTEMATIC COMPILATION METHOD

Research Article

ABSTRACT

With the Covid-19 pandemic, tourism trends have changed all over the world, the number of tourists has decreased in many areas, and there have been changes in consumers' orientations with this crisis period. During the Covid-19 period, individuals were exposed to psycho-social risks by staying at home for a long time. However, in order to reduce this risk, they participated in recreational activities that they could do outside during their stay at home or after the ban. This study is a systematic review of recreational activities in tourism literature during the Covid-19 period. Keywords which are “recreation and Covid-19” were searched in Scienccdirect, Web of Science, Taylor&Francis, Emerald insight, Scopus databases. According to the research, information about outdoor recreation and healthy living, such as camping, park visits and walks, beach activities, comprehensive recreation trainings for elderly individuals, has been obtained in the literature.

Keywords: Recreation, Tourism, Covid-19, Systematic Review, Consumer Behaviors

JEL Classification Code: Z32, Z33, Z39, M31

¹ Dr. Öğr. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Seben İzzet Baysal Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, tugceuner@ibu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-4150-5924

“Üner, T. (2021). Covid-19 Döneminde Turizm Yazınında Rekreasyon Çalışmalarının Sistematik Derleme Yöntemi ile İncelenmesi, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, Vol: 5, (Özel Sayı), p.178-190, doi: 10.30625/ijctr.956263”

Makale Gönderim Tarihi: 22.06.2021

Kabul Tarihi: 28.06.2021

GİRİŞ

Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmasından bu yana, Covid-19 virüsü sebebiyle dünya genelinde hayatını kaybeden (kayıtlı) kişi sayısı 3.889.824 iken Türkiye'de 49.236 kişiye (Corona Virüs, 2021) ulaşmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020 itibarıyla tüm dünyada pandemi ilan etmesinin ardından tüm sektörlerde yasaklar meydana gelmiş, bundan en çok etkilenen sektörlerden biri de hizmet sektörü olmuştur. Pandemi süreci tüketicilerin davranışlarında da değişikliklere sebep olmuş, turizm endüstrisini ve açık hava rekreasyon davranışlarını da büyük ölçüde etkilemiştir. Özellikle seyahat kısıtlamaları, evde kal uygulamaları (yasaklar), izolasyon uygulamaları turizmde durgunluğa sebep olmuştur. Politika uygulayanların sağladığı esnek uygulamalar ile turizmde canlanma görülmüştür. Ancak unutulmaması gereken bir durum da 2002 yılında SARS virüsünün tüm dünyada yayılmasına (Zeng vd., 2005) sebep olan durum da uluslararası uçuşların açık olması ile birlikte bir gezginin Çin'den başlayarak Vietnam, Hong Kong vb. yerlerde virüsü yayması (Wilder-Smith, 2005) ve bu yerlere ziyarette bulunan diğer turistlerin de taşıyıcı olması ile Toronto'da (Jayawardena vd., 2008) dahi bu dönem büyük bir kriz ile atlatılmıştır. SARS'ın yayıldığı bu dönemde turistlerin küresel seyahatlere yönelik isteklerini azaltmış (Mason vd., 2005), uzun seyahatlerden vazgeçmişler ve daha çok yakınlarında yer alan turistik destinasyonları tercih etmişlerdir (Gu ve Wall, 2006). Bu durum SARS virüsünün oteller ve seyahat acenteleri üzerinde olumsuz etki olarak yansımıştır. Tüketicilerin tercihlerini ve turizmi olumsuz yönde etkileyen bir diğer virüs de MERS'tir. 2012 yılında Arap yarımadasında görülen ve özellikle Hac ziyaretleri sonucunda milyonlarca hacının kendi ülkelerine taşıdıkları bu tehlikeli virüsün yayılması sonucunda birçok turist seyahatlerini ertelemek yerine iptal etmeyi tercih etmiştir (Çetin ve Göktepe, 2020).

COVID-19 virüsü ise SARS ve MERS virüslerine göre kontrol edilemeyecek kadar hızlı ilerlemiş, virüsün özelliklerine göre aşı çalışmaları devam ederken virüsün yayılması kontrol edilmeye çalışırken farklı ülkelerde farklı özelliklere sahip mutant ve daha güçlü özelliklere sahip Covid virüsleri ortaya çıkmıştır.

Belirtileri her insanda farklılaşabildiği için belirsizliğin de hakim olduğu bir süreç yaşanmasına sebep olmuştur. Covid-19 virüsü, SARS virüsünde olduğu gibi, yapılan uluslar arası seyahatler ile ülkeden ülkeye mutantları ile birlikte yayılmış, dolayısıyla tüm sektörleri ve yaşam şeklimizi olumsuz yönde etkilemiştir.

Turizm sektörü pandemi sürecinden en çok etkilenen sektörlerden birisi olmuştur. Tüketicilerin bu uzun pandemi sürecinde turizme yönelik algıları, istekleri ve davranışları değişmiştir. Dolayısıyla seyahat kısıtlamalarının olduğu, restoran, cafe, spa gibi birçok hizmet sağlayıcının hizmet veremediği bu dönemde tüketicilerin yönelimleri ve tercihleri de yön değiştirmiştir. Daha çok açık hava rekreasyonlarına, doğaya yönelen tüketicilerin tercihlerine yönelik veri tabanlarında ne tür çalışmalar yapıldığı, Covid-19 dönemine ait rekreasyon sorunları ile ilgili veriler incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Covid-19 döneminde turizmde rekreasyon aktiviteleri ile ilgili yayınlanmış makalelerin kapsamı ve içeriklerinin analizi ile teorik bilgilere ulaşmak ve çıkarımlarda bulunmaktır. Bu çıkarımlara göre, Covid-19 salgını döneminde değişen tüketici tercihleri göz önüne alınarak gelecekte rekreasyona yönelik hangi çalışmaların önem kazanacağı ile ilgili bilgi elde edilmiş olacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Avrupa, Amerika, Afrika ve Ortadoğu'nun birçok ülkesinde Covid-19 salgınına yönelik alınan tedbirler, yurt içi ve yurt dışı seyahatlere izin verilmemesi, sınırların kapatılması turizm sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. Covid-19 salgınının turizm sektörüne etkisi, 2020 yılının ilk çeyreğindeki rakamlara göre, tüm dünyada uluslararası gelen turist sayılarında % 22 oranında düşüşe sebep olmuştur (Korkut, Eker, Zeren, ve Altunışık, 2020). Türkiye'nin Mart 2020'de otel doluluk oranına bakıldığında ise, 2019 yılının Mart dönemine göre otel doluluk oranı yarı yarıya azalarak bu oran % 28,6 olarak belirlenmiştir (Ersöz ve Öztürk, 2020).

Tablo 1: 2020 Ocak-Ağustos Döneminde Bölgelere Göre Dünya Turizmindeki Kayıp Oranları (UNWTO)

Bölge	Ocak	Şubat	Mart	Nis.	May.	Haz.	Tem.	Ağus.	Yıllık Değ.
Avrupa Genel	5	2	-61	-98	-96	-88	-72	-69	-68
Orta ve Doğu Avrupa	1	-2	-46	-97	-97	-89	-83	-83	-69
Kuzey Avrupa	5	4	-57	-97	-97	-94	-87	-85	-72
Akdeniz kıy. Güney Avrupa ülkeleri	5	1	-69	-97	-96	-89	-69	-64	-69
Batı Avrupa	8	6	-64	-98	-97	-82	-63	-62	-63

Kaynak: (TÜRSAB, 2020, s. 6)

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından yapılan değerlendirmede Covid-19 salgınının turizm sektörüne vermiş olduğu zarar, 2009 yılında tüm dünyanın etkilerini yaşadığı ekonomik krizin etkilerine kıyasla 8 kat daha fazladır. Turizm hareketlerine bakıldığında Temmuz 2020’de, Temmuz 2019’a kıyasla %81 düşüş yaşanırken, Ağustos ayı için bu düşüş oranı %79’dur. Sekiz aylık süreç değerlendirildiğinde uluslar arası turizm hareketlerinde yaşanan kayıp %70 seviyelerindedir. İlk 8 aylık süreç, 2019 yılının ilk sekiz aylık süreci ile kıyaslandığında ise 700 milyon azalma tespit edilmiştir. Bu hesaplanan süreçte uluslar arası turizm geliri kaybı ise 730 milyar dolar seviyesindedir. İlk yedi aylık dönemde ülkelerin turist kayıplarına bakıldığında ise İspanya %76, Hırvatistan %53, Portekiz %40, Mısır %82 iken ilk sekiz aylık dönemde turist kayıpları İtalya %43, Yunanistan %81 olarak belirlenmiştir (TÜRSAB, 2020, s. 6-8).

Pandemi öncesinde tüketici tercihlerini etkileyen ilk faktör “fiyat” iken, pandemi ile birlikte tüketiciler fiyat yerine “hijyen ve güvenlik” faktörünü tercih etmiştir. Tüketicilerin %50’si için “hijyen ve güvenlik” konaklayacağı yeri belirlemede en önemli unsur halini almıştır. Yeni normal olarak adlandırılan salgın sonrası süreçte kendi araçları ile seyahat etme oranı %48 artış göstermiştir. Bu dönemde tatil yapmayı tercih eden tüketicilerin %65’i deniz tatili, %15’i memleket ziyareti, %5’i kültür turizmi ve %5’i de doğa turizmini tercih etmektedir. Tüketici tercihlerine

bakıldığında pandemi ile birlikte daha çok açık hava rekreasyonlarının tercih edildiği görülmektedir. Daha çok tüketicilerin doğa turizmine yöneldiği yani ekoturizme ilgisinin arttığı belirlenmiştir. Bu dönemde tüketiciler daha çok kendi araçları ile yakın bölgeleri tercih etmiş, doğa ile baş başa kalacakları yerlere yönelmiş, konaklama açısından küçük ve butik oteller seçilmiş ya da ev turizmi, villa kiralama, karavan, kamp gibi tercihlerde artışlar olmuştur. İş turizminde dijital teknolojilerin önemi artmış, daha çok online seminerler, eğitim ve toplantılar düzenlenmiştir. Tur operatörleri dijital alt yapılarını geliştirmişlerdir (TÜRSAB, 2020, s. 21-23). Tüketiciler bu dönemde evde kaldıkları süreçte yaşadıkları psiko-sosyal riski aşabilmek adına daha çok fiziksel ve mental iyileşme için doğa ile baş başa kalabileceği yerleri ve açık hava rekreasyonlarını tercih etmektedir.

Rekreasyon tanımlarına bakıldığında; Shaw (1986)’dan aktaran Orhan (2019)’a göre “*spor, kültürel faaliyetler, hobiler gibi belirli tip serbest zaman faaliyetlerine katılım*” olarak tanımlanmıştır (Orhan, 2019, s.32-35). Mutluluk ve serbest zaman memnuniyet düzeyleri refahın bir ifadesi olarak kabul edilmektedir. İnsanlar kendi yaşam kalitelerini ve refah düzeylerini belirtirken öncelikle bireysel olarak mutluluklarını, zevk ve tatmin düzeylerini, ardından toplumsal, ekonomik ve sağlık göstergeleri aracılığıyla objektif verileri kullanırlar (Li 2020: 3). Jensen (1977)’e göre, “*Rekreasyon, insanların hem eğlence amaçlı uğraşlardan zevk almasını sağlar, hem de başkalarıyla birlikte eğlenme ve grup etkinliğine olan ihtiyaçlarını benzersiz şekilde tatmin eder*” (Jensen,1977:87). Boş zaman aktiviteleri ile "iyi yaşam" potansiyeli ve fırsatı arasında önemli bir ilişki vardır (Jensen,1977:5). Yapılan etkinliklerin çeşitleri ve rekreasyon özellikleri ele alındığında stresin etkisini en aza indirebilecek önemli bir panzehir olduğu düşünülmektedir (Karaküçük ve Başaran, 1966, s. 58,59).

Literatür incelendiğinde Covid-19 salgınında rekreasyon ile ilgili veri tabanlarında sistematik bir derlemeye rastlanmamıştır. Ancak turizme yönelik bibliyografik analiz ve sistematik derleme çalışmaları (Ercan, 2020; Tabak ve Canik, 2020; Çavuşgil Köse, 2020) mevcuttur. Ercan (2020) araştırmasında büyük verinin akıllı turizm uygulamalarında kullanılması ile ilgili literatürü

incelemiştir. Bu bağlamda incelediği çalışma sonuçlarına göre destinasyon yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, talep tahminleme ve değer oluşturma, akıllı turizmde büyük veri kullanımının en önemli fonksiyonları olarak vurgulanabilir. Tabak ve Canik (2020), Science Direct veri tabanında turizmde taşıma kapasitesi konusunu ele alan makaleleri incelemiştir. Araştırma sonucuna göre daha çok çevresel taşıma kapasitesinin yoğunlukta olduğu, nicel çalışmaların daha fazla yapıldığı, araştırma alanı olarak en fazla Çin'in tercih edildiği, en çok tercih edilen derginin "Tourism Management" olduğu, araştırma konusu olarak ise en çok "Kıyı alanlarında rekreasyon ortamları yönelimleri" nin tercih edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Köse (2020) ise mevcut araştırma alanlarını tespit etmek üzere ulusal yazındaki Covid-19'a dair çalışmaları bibliyometrik analiz ile incelemiştir. Araştırma kapsamındaki değerlendirmelere göre endüstriye yönelik destekler, sektörün bu kriz kapsamındaki uyum çabaları ve yabancı turistlerin ülkemize yönelik seyahat eğilimleri gibi konular, en fazla çalışılan konular olarak yer almaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, Covid-19 döneminde turizmde rekreasyon faaliyetleri ile ilgili yayınlanmış makalelerin kapsamı ve içeriklerinin analizi ile teorik bilgilere ulaşmak amaçlanmaktadır. Verilerin elde edilmesinde derleme yöntemlerinden sistematik derleme yönteminden yararlanılmıştır.

Dempster (2011:15)'dan aktaran Hanley ve Cutts (2013:4)'a göre sistematik derleme, "*Geleneksel literatür taramasından farklı olarak, elde edilen bilgilerin sentezlenmesi amacıyla, yanlış bilinenleri ya da önyargıyı en aza indirmek için önceden belirlenmiş bir kritere göre yapılan ve sistematik şekilde yürütülen kapsamlı bir literatür taraması*"dır (Hanley ve Cutts, 2013). Tıp, eğitim, işletme ve yönetim (Keleher, Parker, Abdulwadud ve Francis, 2009; Tan, Muskat ve Zehrer, 2016) gibi alanların yanında turizmde de (Shafiee,

Ghatari, Hasanzadeh ve Jahanyan, 2019; Ye, Ye ve Law, 2020) kullanılan bir araştırma yöntemidir. Sistematik derleme yönteminde belirlenen konu hakkında daha önce yapılan çalışmalar belirli kriterlere göre aranır, karşılaştırmalı olarak analiz edilir ve kavramsal çerçevede bulgular ortaya konur. Belirli bir sistematik derleme yöntemi olmamakla birlikte çalışmanın amacına en uygun içeriğe sahip (Shafiee vd., 2019) olan yayınlara ulaşmak gerekmektedir (Ercan, 2020, s. 5236).

Sistematik derlemeler bilimsel bilgi açısından zengin çalışmalardır ve daha güçlü kanıtlara ulaşabilmesi bakımından değer taşırlar. Moule ve Goodman (2009) ve Hemingway ve Brereton (2009)'a göre sistematik derlemelerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir. Daha objektiftirler, daha az yanlıdır ya da daha az hata içerirler. Literatür taramasında kullanılan yöntemler açık olarak ifade edilir. Literatür taraması daha kapsamlıdır. Örneklemeye alınan makalelerin kaliteleri araştırmacı tarafından değerlendirilir. Araştırmanın verileri birleştirilirken tüm kanıtlar (en küçük etki dâhil) derlemeye eklenir. Araştırma tekrar edilebilir ve böylece doğrulanabilir. Bu araştırma türünde önce, temel araştırma sorusunun çerçevesi ve çalışmanın amacı belirlenir. Araştırmanın kriterleri ve yöntemi belirlenir. Seçilen kriterlerin dışında kalan çalışmalar elenir. Veri çekme sürecinde seçilen makaleler bulguları açısından detaylı incelenir. Uzman görüşü alınacak kişi ya da kişiler belirlenir. Anahtar kelime ile bir tarama stratejisi geliştirilir. Hangi veri tabanlarında araştırma yapılmak isteniyorsa araştırma için en uygun veri tabanı/ veri tabanları seçilir. Yapılan taramalar sonucu seçme kriterlerine göre kaydedilen tüm araştırmaların başlık ve özetleri incelenir. Şüphe edilirse tam metin incelemesi yapılır. İncelenen çalışmanın araştırmaya dâhil edilip edilmeyeceğine detaylı bir tam metin incelemesinden sonra karar verilir (Karaçam, 2013, s. 28). Bu çalışmada sistematik derleme için belirlenen arama kriterleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Sistematik Derleme Arama Kriterleri

Arama Kriteri	Uygulama
1.Kriter: Veri tabanları	Web of Sciences, Taylor Francis, Emerald, Science Direct, Scopus
2. Kriter: Anahtar Kelimeler	"Covid-19", "Recreation"
3.Kriter: Araştırılacak Alan	Turizm
4. Kriter: Yayın türü	Derlemeler ve Araştırma Makaleleri
5. Kriter: Yayın dili	İngilizce

Kaynak: (Tan, Muskat ve Zehrer (2016) ve Ercan (2020)'den uyarlanmıştır)

Çalışma kapsamında öncelikle araştırma amacını karşılayacak makaleleri araştırmak için hangi veritabanlarının seçileceğine karar verilmiştir. Web of Sciences, Science Direct, Emerald, Taylor Francis ve Scopus veritabanlarında bulunan dergiler ele alınmıştır. Arama kriterinde İngilizce makaleler araştırılmak istendiği için anahtar kelime olarak “Covid-19” ve “recreation” belirlenmiştir. Yayın yılları açısından Dünya Sağlık Örgütü’nün tüm dünyada pandemi ilan ettiği ve böylece alınan tedbirler ile tüm sektörleri etkilediği gibi turizmi de etkileyen tarih olan 11 Mart 2020 tarihi ile 19 Haziran 2021 tarihleri arasında yayınlanan çalışmalar incelenmiştir. Tablo 2’de yer alan veri tabanlarında anahtar kelimelere göre makaleleri detaylı bir şekilde arama işlemi 19 Haziran 2021 tarihinde yapılmıştır. Çalışmanın temel araştırma soruları ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Covid-19 döneminde rekreasyon ile ilgili yayınlanan çalışmaların ana temaları nelerdir?

- Covid-19 döneminde rekreasyon aktivitelerinin nasıl gerçekleştirildiğine dair bulgular nelerdir?

- Covid-19 döneminde rekreasyon ile ilgili yaşanan sorunlar ve çözümler nelerdir?

BULGULAR

Anahtar kelimeler ile öncelikle belirlenen veri tabanları taranmıştır. Bu veri tabanlarından anahtar kelimelere göre makaleler içinden “seçim yapma”, “ayırma” ve “tanımlama” (Karaçam, 2013, s. 30) işlemleri ile sistematik derleme yöntemi kullanılmıştır. Anahtar kelimelerin seçiminde, veri tabanlarının seçiminde, örnekleme oluşturacak makalelerin seçiminde, ayıklanmasında ve tanımlanmasında uzman görüşü alınarak görüş birliği ve güvenilirlik sağlanmıştır.

- Taylor Francis veri tabanında anahtar kelime taraması yapıldığında hem rekreasyon hem de Covid-19 ile ilgili olarak ortak altı çalışma tespit edilmiştir.

Tablo 3: Taylor Francis Veri Tabanında Örneklemeye Dâhil Edilen Makalelerin Listesi

Yazar(lar) adı	Yayın Tarihi	Çalışma Adı	Dergi Adı	Cilt-Sayı
Rebecca Mayers	24.06.2020 (online), 2021	Dogs Unleashed: The Positive Role Dogs Play During COVID-19	Leisure Sciences	43(1-2)
Christopher A. Craiga, Siyao Mab ve Ismail Karabaş	08.03.2021 (online)	COVID-19, Camping And Construal Level Theory	Current Issues in Tourism	-
Julie S. Son, Galit Nimrodb, Stephanie T. Westc, Megan C. Janked, Toni Liechtye ve Jill J. Naarf	26.06.2020 (online), 2021	Promoting Older Adults’ Physical Activity and Social Well-Being during COVID-19	Leisure Sciences	43(1-2)
Barbara Humberstone	11.05.2021 (online)	Ageing, Agers And Outdoor Re-Creation: Being Old And Active Outdoors in The Time of COVID: An Autoethnographic Tale of Different Wor(L)Ds. ‘I’m Not Vulnerable?’	Annals of Leisure Research	21
Daniel Dustina, Gene Lamkeb, James Murphyc, Cary McDonaldd, Brett Wrighte ve Jack Harperf	24.06.2020 (online), 2021	Purveyors of One Health: The Ecological Imperative Driving the Future of Leisure Services	Leisure Sciences	43(1-2)
Firdous Barbhuiya ve Aaqub Zabed Mazmuder	01.09.2020 (online), 2021	Transformation Of A Recreational Youth Group Into Community Service Group During The COVID-19 Pandemic	Social Work With Groups	44(1)

- Emerald insight veri tabanında gelişmiş arama bölümünde “anahtar kelime”ye göre arama yapılamamaktadır. Bunun yerine özet, başlık, doi numarası ve yazar adı araması yapılabilmektedir. Bu yüzden öncelikle 2020 ve 2021 yıllarında özet ve başlıklarda “recreation” ve “Covid-19” kullanılan makaleler bulunmuştur. Arama

sonucunda “Covid-19” ve “recreation” ifadelerini içeren 61 makale tespit edilmiştir. Daha sonra her bir makale içinde anahtar kelimeler incelenerek rekreasyon ve Covid-19 ifadelerini ortak olarak içeren çalışmalar aranmıştır. Bu makalelerin anahtar kelimelerine bakıldığında sadece “Covid-19” ya da sadece “recreation” ifadelerinin yer aldığı görülmüştür. Yapılan araştırma sonucunda

bu veri tabanındaki 61 makale iki anahtar kelimeyi birlikte içermediği için elenmiştir.

- Sciencedirect veri tabanında 2020-2021 yıllarında hem “Covid-19” hem de “recreation” anahtar kelimeleri birlikte tarandığında Emerald insight’ta olduğu gibi özet, başlık ve anahtar kelimesini birlikte içerdiği için arama sonucu tespit

edilen 24 adet araştırma makalesinin ayrı ayrı anahtar kelimeleri incelenmiş, her iki anahtar kelimeye sahip olmayan makaleler elenmiştir. Sciencedirect veri tabanında Elsevier’da “Covid-19” ve “recreation” anahtar kelimelere sahip makaleler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4: Sciencedirect Veri Tabanında Örneklemeye Dâhil Edilen Makalelerin Listesi

Yazar(lar) adı	Yayın Tarihi	Çalışma Adı	Dergi Adı	Cilt-Sayı
Brendan Kane, Chris A. B. Zajchowski, Thomas R. Allen, George McLeod, Nathan H. Allen	01.05.2021	Is it Safer At The Beach? Spatial And Temporal Analyses of Beachgoer Behaviors During The COVID-19 Pandemic	Ocean & Coastal Management	205(105533)
William L. Rice, Bing Pan	2021	Understanding Changes in Park Visitation During The COVID-19 Pandemic: A Spatial Application of Big Data	Wellbeing, Space and Society	2 (100037)

- Web of Science’de dergi seçiminde “recreation”, “leisure” ve “tourism” anahtar kelimeleri tercih edilmiştir. Kategori olarak “Hospitality, Leisure, Sport&Tourism” seçilmiştir. Buna göre arama sonucunda bu kriterlere uyan 21

dergiye ulaşılmıştır. Bu dergilerden dili İspanyolca olan 11 dergi de bulunan makalelerin anahtar kelimeleri İngilizceye çevrilerek incelenmiştir. İncelenen rekreasyon dergileri, indeksleri ve yayınlayan kurumlar aşağıda tablolaştırılmıştır.

Tablo 5: Web of Science Veri Tabanında Araştırılan Dergilerin Listesi

	Dergi Adı	Index	Yayıncı
1	Journal of Outdoor Recreation And Tourism	SSCI	Elsevier
2	Journal of Sport And Health Science	SCI-Expanded, SSCI	Shanghai Univ Sport
3	European Journal Of Tourism Research	ESCI	Varna Univ Management-Vum
4	Advances in Hospitality And Tourism Research-AHTR	ESCI	Akdeniz Univ Ziraat Fak
5	Podium-Sport Leisure And Tourism Review	ESCI	Univ Nove Julho
6	Almatourism-Journal of Tourism Culture And Territorial Development	ESCI	Univ Studi Bologna Polo Scientifico
7	Tourism & Management Studies	ESCI	Escola Superior Gestao, Hotelaria & Turismo Univ
8	Anais Brasileiros De Estudos Turisticos-ABET	ESCI	Univ Federal Juiz Fora
9	Annals of Applied Sport Science	ESCI	Annals Applied Sport Science
10	Anuario Turismo Y Sociedad	ESCI	Univ Externado Colombia
11	Cuadernos De Turismo	ESCI	Edit Um-Ediciones Univ Murcia
12	E-Balonmano Com	ESCI	Univ Extremadura
13	Ido Movement For Culture-Journal Of Martial Arts Anthropology	ESCI	Stowarzyszenie Idokan Polska
14	Investigaciones Turisticas	ESCI	Univ Alicante
15	Materiales Para La Historia Del Deporte	ESCI	Univ Politecnica Madrid
16	Pasos-Revista De Turismo Y Patrimonio Cultural	ESCI	Gobierno Canarias
17	Pedagogy of Physical Culture And Sports	ESCI	Iermakov
18	Periplo Sustentable	ESCI	Univ Autonoma Estado

			Mexico
19	Physical Culture And Sport Studies And Research	ESCI	Sciendo
20	Retos-Nuevas Tendencias En Educacion Fisica Deporte Y Recreacion	ESCI	Federacion Espanola Asoc Docentes Educacion Fisica-Feadef
21	Revista De Artes Marciales Asiaticas	ESCI	Univ Leon

Tablodaki tüm dergilerde ayrı ayrı 2020 ve 2021 yıllarına ait makalelerde anahtar kelimeleri olarak “recreation” ve “Covid-19” kelimeleri taranarak incelenmiştir. Tarama sonucunda turizm ve rekreasyona dair tablodaki dergilerde her iki anahtar kelimeyi içeren bir makale tespit edilmemiştir.

- Scopus taraması yapıldığında “Tourism, Leisure and Hospitality Management” sekmesinde 2021 yılına dair sonuç görüntülenememiştir. 2020

yılında makale yayınlayan turizm alanında 130 dergiye ulaşılmıştır. Bu dergilerin her biri zaman kısıdı sebebiyle ayrı ayrı incelenememiştir. Bu yüzden “citescore” puanları en yüksek ilk 10 dergi ele alınmıştır. Bu 10 dergide “Covid-19” ve “recreation” anahtar kelimeleri içeren makaleler örnekleme dâhil edilmiştir. Buna göre Scopusta taranan turizm alanında “citescore” en yüksek olan ve örnekleme dâhil edilen ilk 10 dergi ve puanları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6: Scopus Veri Tabanında İncelenen Alıntı Puanı En Yüksek Olan 10 Turizm Dergisi

	Dergi Adı	Yayıncı	Alıntı Puanı/Citescore
1	Tourism Management	Elsevier	16,5
2	Journal of Travel Research	Sage Journals	13,3
3	Journal of Service Management	Emerald insight	10
4	Journal of Travel and Tourism Marketing	Taylor& Francis	9,6
5	International Journal of Hospitality Management	Elsevier	9,4
6	International Journal of Contemporary Hospitality Management	Emerald insight	9,3
7	Journal of Destination Marketing and Management	Elsevier	8,8
8	Current Issues in Tourism	Taylor& Francis	8,6
9	Journal of Hospitality Marketing and Management	Taylor& Francis	8,5
10	Journal of Sustainable Tourism	Taylor& Francis	8,3

Tourism Management Dergisi içeriğinde 11 makalede “covid-19” ve “recreation” ifadeleri bulunmuş, ancak anahtar kelimelere bakıldığında elenmiştir. Travel and Tourism Marketing dergisinde 5 adet makale bulunmuş, anahtar kelimeleri incelendiğinde elenmiştir. International Journal of Contemporary Hospitality Management dergisinde 61 adet makaleye ulaşılmıştır.

Makalelerde tek tek anahtar kelimeler incelendiğinde “Covid-19” ve “recreation” anahtar kelimeleri yer almadığı için örneklemeden çıkarılmıştır. Current Issues in Tourism dergisinde her iki anahtar kelimeyi içeren 1 adet makaleye ulaşılmıştır. Özetle, toplam 10 dergide ulaşılan 77 makaleden sadece 1 makale arama kriterini karşıladığından dolayı örnekleme Current Issues in Tourism dergisinde yer alan makale alınmıştır.

Tablo 7: Scopus Veri Tabanında Örnekleme Dâhil Edilen Makalelerin Listesi

Yazar(lar) adı	Yayın Tarihi	Çalışma Adı	Dergi Adı	Cilt-Sayı
Christopher A. Craiga, Siyao Mab ve Ismail Karabasa	08.03.2021 (online)	COVID-19, Camping And Construal Level Theory	Current Issues in Tourism	-

Web of Sciences, Taylor Francis, Emerald, Science Direct, Scopus veri tabanlarının detaylı bir şekilde

aranması sonucu “rekreasyon” ve “Covid-19” arama kriterini karşılayan, İngilizce dilinde

yayınlanmış araştırma makaleleri ve derlemeler ele alındığında, örnekleme dahil edilen toplam dokuz adet makale tespit edilmiştir. Veri tabanlarında eş zamanlı olarak yer alan ve tekrarlayabilen makalelerin olup olmadığı incelendiğinde; Scopus veri tabanında yer alan makale, ayrıca Taylor&Francis veri tabanında da yer aldığı için bir adet eleme yapılarak toplam sekiz makale analiz edilmiştir. Sekiz makalenin başlıkları, özetleri, anahtar kelimeleri ve içerikleri kontrol edildiğinde araştırma kapsamında “Dogs

Unleashed: The Positive Role Dogs Play during COVID-19” , “Purveyors of One Health: The Ecological Imperative Driving the Future of Leisure Services” ve “Transformation of a Recreational Youth Group into Community Service Group During the COVID-19 Pandemic” makaleleri elenerek çalışmaya beş makalenin analizi ile devam edilmiştir. Araştırılan makalelerin listesi ve makalelerin ana temaları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8: Araştırma Kapsamına Alınan Makaleler Ve Ana Temalar

Çalışma Adı	Yazar-Yayın yılı	AnaTema (Covid-19 Döneminde)
COVID-19, Camping And Construal Level Theory	Craig vd. (2021)	Kamp turizmi
Promoting Older Adults' Physical Activity And Social Well-Being During COVID-19	Son vd. (2021)	Yaşlılara yönelik evde çevrimiçi rekreasyon
Ageing, Agers And Outdoor Re-Creation: Being Old And Active Outdoors In The Time Of COVID: An Autoethnographic Tale of Different Wor(L)Ds. 'I'm Not Vulnerable?'	Humberstone (2021)	Yaşlılara yönelik doğa temelli rekreasyon
Is It Safer At The Beach? Spatial And Temporal Analyses of Beachgoer Behaviors During The COVID-19 Pandemic	Kane vd. (2021)	Plaj, sahil şeridi rekreasyon alanları
Understanding Changes in Park Visitation During The COVID-19 Pandemic: A Spatial Application of Big Data	Rice ve Pan (2021)	Park ziyaretleri rekreasyonu

Çalışmalardaki ana temalar incelendiğinde daha çok Covid döneminde açık hava rekreasyonları (n=3) incelenmiştir. Daha sonra ise yaşa bağlı risk arttığı ve evde uzun süre kalmalarından dolayı mental ve fiziksel sağlıkları tehlikeye girebileceği için yaşlılara yönelik rekreasyon aktiviteleri (n=2) çalışılmıştır.

Covid-19 Döneminde Rekreasyon Aktivitelerine Dair Makalelerin Bulguları

- **Craig vd. (2021), COVID-19, Camping and Construal Level Theory:** Kampçılık, bir konaklama ve açık hava rekreasyon şeklidir. Covid-19 döneminde sosyalleşmeyi azaltmak için otel gibi diğer konaklama yerlerine nazaran kampçılık, daha fazla seçenek sunmuş ve Covid-19'un negatif etkilerine karşı koyabilmiştir (Craig ve Karabas, 2021); Craig, 2020). Ancak kamp turizmi ile ilgilenenlerin Covid-19 ile ilgili alınan kamp kararlarına ne şekilde yanıt verdiği araştırılmamıştır. Craig vd (2021), bu çalışmada

kampçılıkta zaman ve sosyal mesafe ile ilgili alınan kararların turistlerin kamp kararlarını etkileyip etkilemeyeceğini araştırmıştır. Ayrıca Covid-19 ölçeğinin kamp kararlarının zamanlaması ve mesafesi ile ilgili olup olmadığı da çalışmada incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucu olarak Craig vd. (2021), çalışmalarında kurgusal düzey teorisinden yararlanarak Covid'in gezgin turistlerin gelecekteki kamp ve rekreasyon kararları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

- **Son vd. (2021), Promoting Older Adults' Physical Activity and Social Well-Being During COVID-19:** Sosyal mesafe ve evde kalma yasalarına uyarken yaşlılar için sağlıklı kalabilmek ve bağışıklık sistemlerini güçlendirmek, ölümcül ve yüksek riske sahip olan Covid-19 virüsünün bulaşması olasılığında çok büyük öneme sahiptir. Hafif veya orta derecede yapılan fiziksel aktiviteler viral solunum yolu enfeksiyonlarında bağışıklık sisteminin tepkilerini iyileştirmektedir. Grupların bir araya gelmesini

önleyecek tedbirler ve sınırlandırmalar, evde kalma yasakları, hizmet sağlayan tesislere uygulanan yasaklar rekreasyon imkanlarını da azaltmıştır. Bu süreçte yaşlılar bağışıklıklarını arttırabilmek ve sağlıklarını koruyabilmek amacıyla alternatif egzersizlere ve sosyal imkânlarla ihtiyaç duymaktadırlar. Rekreasyon konusunda uzman kişiler, çevrimiçi eğlence hizmetleri, gönüllülük imkânları ve sosyal etkileşimler sağlayarak yaşlı kişilere evde fiziksel aktiviteleri ve sosyal refahı (well-being) sunabilir. Bunun için ücretsiz çevrimiçi fiziksel aktivite videoları ve egzersiz kaynakları; ücretsiz meditasyon ve farkındalık temelli stres azaltma uygulamaları (Insight Timer, UCLA Mindful vb.) evde yaşlılar ve işlevsel kısıtlamaları olan bireylerin yararlanabileceği ücretsiz rekreasyon aktiviteleridir. Yerel rekreasyon sınıfları oluşturulup eğitmenler ve katılımcılar canlı olarak bu rekreasyon aktivitelerini Skype, zoom gibi çevrimiçi platformlardan yürütebilir. Bazı rekreasyon programlarının çevrimiçi ortama taşınmasının yararlarından birisi, şehirler arası ya da bölgesel olarak işbirliğinin sağlanabilmesidir. Bu işbirliği parklar ve rekreasyon ajanslarında çalışan, çevrim içi platformlara yatkın ve boş zaman aktiviteleri ile ilgili eğitim verebilen kişilerin ya da rekreasyon alanında görev yapan akademisyenlerin yardımcı olmayı teklif etmesi beklenmektedir. Bu kişiler rekreasyon yanında yaşlı yetişkin kişilere teknoloji eğitimi de verebilecek düzeyde olmalıdır. Ayrıca eve bağlı yaşlılar için bu dönemde gönüllülük aktiviteleri (duygusal destek ve moral vermek için telefon görüşmeleri, market alışverişi, finansal yardım vb.) sağlanabilir.

• **Humberstone (2021), Ageing, Agers And Outdoor Re-Creation: Being Old And Active Outdoors in The Time of COVID: An Autoethnographic Tale of Different Wor(L)Ds. 'I'm Not Vulnerable?':** Bu makale, yaşlı bireylerin deneyimleri ve duyarlılıkları ile ilgili, yerleşik yaşlanma, doğa temelli rekreasyon ve yeşil ve mavi alanların birbirine karışmasını ele almaktadır. Araştırma yaşlı bireylerin değişen ve fiziksel olarak formda olan özelliklerinin ve dış ortamlarla ilişkilerinin daha iyi şekilde takdir edilmesi gerektiğini savunmaktadır. 70 yaşın üzerindeki yaşlı bireylerin algılanan savunmasızlığını, Yeni Zelanda hükümetinin uyguladığı eve kapanma (kilitleme) politikasını gerçekçi hikâyeler ile belirtilmektedir. Araştırmada

aslen İngiliz olan araştırmacı, yaşadığı yer olan Yeni Zelanda ile İngiltere'yi açık hava rekreasyon alanlarının kullanımı açısından karşılaştırmaktadır. Sonuçta, bazı ülkelerde birçok kişinin gereksiz yere öldüğünü, neoliberalizmin çok tehlikeli olduğunu, açık havanın insanlara fiziksel, duygusal ve manevi faydalar sağladığını; nezaket, özveri ve güçlü kadın işçi liderliğinin her şeyden önce geldiğini ifade etmiştir. İngiltere'de günde yaklaşık 1000 yeni Covid-19 vakası görülürken, Yeni Zelanda'da ise günde aktif bir Covid-19 vakasının olmadığı belirtilmiştir. Sağlık ve sosyal refahın korunmasında neo-liberal etkileri belirleyen çalışmalara ve özellikle yeşil ve mavi alanları, maceracı rekreasyon aktivitelerini, sağlıklı aktif yaşlanma bağlamları olarak tanımlayan araştırmalara dikkat çekmiştir. Fiziksel yeteneklerinde değişiklikler yaşayan yaşlı bireylerin duygu ve duyarlılıklarının tekrar harekete geçebileceğini, bunun için hükümetlerin vatandaşlarını tecritten ziyade mavi ve yeşil rekreasyon açık alanlarına yönlendirmesi gerekliliğini önermektedir.

• **Kane vd. (2021). Is It Safer At The Beach? Spatial And Temporal Analyses of Beachgoer Behaviors During The COVID-19 Pandemic:** Dünya çapında bilinen turizm bölgeleri Covid-19 salgını sürecinde kıyı turizmini nasıl sürdürmesi gerektiğinin gayreti içindedir. Hastalığın açık havada bulaş riski kapalı mekânlara göre daha az olduğundan dolayı insanlar sahile gidip rekreatif aktivitelere katılabilmektedir. Ancak açık havada her ne kadar bulaş ihtimali az olsa da bunu belirleyecek olan yine insanların güvenli davranışlarıdır. İnsanların sahildeki davranışları belirsiz olduğu için araştırmacı Virginia sahilinde, 2020 yılının yaz döneminde, okyanus kıyısında halka açık plaj kamerası ve insansız hava aracı ile insanların eğlence amaçlı plajdaki faaliyet verilerini toplamış ve analiz etmiştir. Plaja bağlı kaldırımda yürüyüş yapan turistlerin çok azının (%8,7) maske taktığı belirlenmiştir. Bu durumda bu rekreasyon alanlarının toplam kişi sayısının öğleden sonra hızlıca arttığı görülse de kıyı yöneticilerinin Covid-19 salgınında plaj olanaklarına erişirken bulaş potansiyelinin ne zaman, nerede ve nasıl azaltılacağı ile ilgili sonuçlara varılmıştır. Ayrıca sadece rekreatif aktivite olarak plajda yapılanlar değil; sokaklar, iskele dışındaki kaldırımlar, restoranlar, barlar, mağazalar veya diğer kitle

turizmi olanakları da düşünölmeli ve potansiyel sahile giden turistlerin ve rekreasyoncuların da davranışlarının ele alınması gerekmektedir.

• **Rice ve Pan (2021), Understanding changes in park visitation during the COVID-19 pandemic: A spatial application of big data:** Covid-19 salgını ile insanların günlük rutinleri değıştiği için, Google bu değışiklikleri ölçmek amacı ile park ziyaretlerini, bölgesel hareketliliklerini ölçen bir veri kümesi yayınlamıştır. Park ziyaretleri, yaşam süresi boyunca olumlu refah göstergeleriyle güçlü bir şekilde bağlantılıdır ve Covid-19 salgını sırasında refahı desteklediği gösterilmiştir. Bu nedenle, bu veri seti, dünya çapında akıllı telefonlar aracılığıyla toplanan konum verilerinden toplanan bilgileri içeren geniş uygulama potansiyeli sunmaktadır. Bu araştırma, Covid-19 salgınının erken bir aşamasında batı Amerika Birleşik Devletleri'nde ilçe düzeyinde park ziyaretini etkileyen faktörler hakkında bilgi veren bir araştırmadır. Google Mobilite Raporlarına dayanan bu çalışma, yükseklik ve enlem kaynaklı iklim farklılıklarının, batı Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 97 ilçe için 2020 bahar aylarındaki park ziyareti değışikliklerinin ana kaynakları olarak görölmektedir. Özellikle daha yaşlı nüfusa sahip ilçelerde park ziyaretleri Covid döneminde önemli ölçüde azalmıştır. Gelecek araştırmalar yaşlıların sosyal refahını sağlayabilmek için şehir planlayıcılarının ya da park görevlilerinin parklarda yeterli sosyal mesafeye izin verecek şekilde tasarımlarına yönelik olabilir. Bu sonuçlar göze alındığında parklar ve açık hava rekreasyonları sadece enfeksiyona dair bulaş riskini azaltmakla kalmaz, ayrıca insanların mental ve fiziksel olarak sağlıklı olabilmesini de sağlamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Covid-19 salgını ile birlikte birçok sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de hem hizmet sağlayanlar açısından hem de tüketici açısından birçok değışikliğe gidilmiştir. Covid-19 salgınının tüketici davranışlarına etkisi üzerine yapılan bir araştırmada (Chebli ve Ben Said, 2020:196-207) tüketicilerin gelecekte daha "ekolojik", "sorumlu", "minimalist" ve "göçebe" bir şekilde seyahat etmek istediği ortaya çıkmıştır. Bu kelimeler, yeşil turizmde fütürist istekleri tanımlamak için kullanılan ana sıfatlardır. Bir sağlık krizinin

ardından, insanların ekoturizme duyarlılığı ve açık hava etkinliklerine desteği artmaktadır. Bu tür davranışların ortaya çıkışı, SARS salgınının ardından Wen ve arkadaşları (2005) tarafından da vurgulanmıştır. Tüketicilerde çevre bilincinin gelişmesiyle birlikte ekoturizme yönelimde artışlar olacağı ve gelecekte ekoturizmin daha popüler hale gelmesi muhtemeldir (Chebli ve Ben Said, 2020:203).

Virüsün yayılmasını engellemek amacıyla yurt içi ve yurt dışı seyahatlerde meydana gelen kısıtlamaların yanında, tüketiciler Covid-19 bulaş riskine maruz kaldıkları uçak, otobüs, tren yolculuğu yerine, bireysel taşıtları ile yolculuk yapmaya başlamışlardır. Covid-19 salgını ile birlikte insanlar *evde kal* ya da yasak saatleri uygulamaları ile hem kendilerini hem de ailelerini korumaya çabalamaktadırlar. Bu dönemde kapalı bir alan olan evlerinde tüm günlerini geçirmekte olan insanlar, mental ve fiziksel olarak iyilik (well-being) haline ulaşabilmek için açık hava etkinliklerine ihtiyaç duymaktadır. Açık hava rekreasyonu bu dönemde daha çok parklar, kamp, doğa yürüyüşleri, balıkçılık gibi etkinliklerle sağlanmaktadır.

Covid-19 önlemleri (sosyal mesafe, maske vb.) psikolojik ve fiziksel sağlığı olumsuz etkilemiştir, ancak kamp alanları, gezgin turistleri bu olumsuz etkiden kurtaracak bir açık hava konaklama ve rekreasyon imkânı sağlamaktadır (Craig, 2020). Daha önce yapılan turizm araştırmalarının (Floyd vd., 2008; van Lent vd., 2017) aksine, Craig vd. (2021)'nin yaptığı araştırma bulgularına göre Covid-19 ölçeği açısından sosyal mesafenin en fazla tutulabildiği destinasyon alanı kamplardır. Çalışmaya göre kamp turizminin diğer turizm alanları ile kıyaslandığında Covid-19 açısından benzersiz özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir.

Kamp turizmi gibi kıyı turizminde, sahilde uygulanan rekreasyon aktiviteleri de insanların bu dönemde sosyal mesafe ile uygulamaya çalıştığı diğer bir aktivitedir. Ancak bu dönemde her ne kadar plajdaki rekreatif faaliyetlere katılsalar da Kane vd. (2021)'nin yaptığı araştırmaya göre Virginia Beach'teki sahil şeridindeki kaldırımlarda insanların büyük bir bölümünün maske takmadığı; sahildeki insanların sadece %8,7'sinin maske taktığı tespit edilmiştir. Halk plajındaki kameralar ve insansız hava araçları (drone) ile Covid-19

salgını döneminde insanların rekreasyon faaliyetlerini sürdürürken katlandıkları risk ya da katladıkları risk açısından gelecekte güvensiz davranışları ölçen çalışmalar yapılabilir. Kıyıda rekreasyon faaliyetleri dışında parklarda da insanlar sosyalleşmekte, eve kapanmanın sonucunda oluşan psiko-sosyal riski azaltabilmek açısından parklarda spor, sosyal katılım gibi etkinliklerde bulunmaktadır.

Parklarda insanların sosyal mesafeyi koruyarak spor yapabilmesi onların sosyal refahını sağlasa da bazı yerleşim yerlerinde bu parklar kapatılmış, bireylerin hem kendilerini hem de hayvan dostlarını gezdirebilecekleri alanlar bırakılmamıştır (Mayers, 2021, s. 252-259). Parklar ayrıca yaşlı bireylerin yürüyüş yapabileceği, fiziksel ve mental anlamda doğa ile baş başa kalabilecekleri sosyalleşme ortamlarıdır. Yaşlıların stresten uzak kalmaları ve fiziksel aktiviteleri gerçekleştirmeleri en yüksek risk grubunda olduklarından dolayı çok önemlidir. Bu yüzden özellikle onlara yönelik parklarda açık hava rekreasyonları düzenlenmelidir. Google’da konum özelliklerine göre mobilite raporlarında parklara ziyaret sayısının azaldığı tespit edilmiştir. Bu durumda park yöneticilerinin park tasarımlarını sosyal mesafeyi koruyacak düzeyde yapmaları ve yaşlılara yönelik açık hava rekreasyon aktiviteleri düzenlemeleri beklenmektedir. Evden uzaklaşamayacak ya da fiziksel işlevlerini yerine getiremeyecek bireyler için de gönüllü uzmanlar ya da üniversitede çalışan alanında uzmanlaşmış akademisyenler tarafından teknolojik ve evde uygulayabilecekleri rekreatif etkinlikleri öğretmeleri ve canlı yayın ile uygulatmaları ya da ilgili profesyonel programlara yönlendirmeleri beklenmektedir.

Bu çalışmada Covid-19 salgınında uygulanan rekreasyon aktiviteleri ile ilgili, sistematik bir derleme çalışması olarak gerekli elemelerden sonra ulaşılan beş adet makale incelenmiş, yurt dışında Covid-19 döneminde uygulanan rekreasyon aktiviteleri, yönelimleri, sorunlar ve çözüm önerileri hakkında bilgiler toplanmıştır. Gelecek çalışmalarda;

- Açık hava rekreasyon alanlarında turizmin sürdürülebilirliği için pandemi gibi kriz durumlarında hangi önlemlerin alınması gerektiğine yönelik nitel çalışmalar yapılabilir.

- Kane vd. (2021)’nin gözlemlediği gibi kıyıda kamera ve drone ile davranışların takibi şeklinde uygulamaların parklarda, kamp yerlerinde de uygulanıp tedbirler alınması sağlanabilir.

- Araştırmacılar ve turizm hizmeti sağlayanlar, Covid-19 salgını sonrasında tüketicilerin açık hava rekreasyonları ile ilgili düşüncelerine ve beklentilerine yönelik çalışmalar yapılabilir.

- Çalışmadan çıkarımla Covid-19 salgını sonrasında sağlıklı yaşama yönelik açık hava rekreasyon aktiviteleri ve “one health” hakkında araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Chebli, A. ve Ben Said, F. (2020), The Impact of Covid-19 on Tourist Consumption Behaviour: A Perspective Article, *Journal of Tourism Management Research*, 7(2), 196-207, DOI: 10.18488/journal.31.2020.72.196.207

Craig, C.A. ve Karabaş, İ. (2020), Glamping After The Coronavirus Pandemic, *Tourism and Hospitality Research*, 21(2), DOI: 10.1177/1467358421993864

Craig, C.A., Siyao, M. ve Karabaş, İ. (2021), 2021): COVID-19, Camping and Construal Level Theory, *Current Issues in Tourism*, DOI: 10.1080/13683500.2021.1895730

Çavuşgil Köse, B. (2020). Turizm ve Covid-19: Bir Bibliyometrik Analiz Yaklaşım. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 99-111, DOI: 10.14230/johut951

Çetin, G., ve Göktepe, S. (2020). Covid Pandemisinin Turizm Endüstrisi Üzerindeki Etkileri. D. Demirbaş, V. Bozkurt ve S. Yorğun (Ed.), *Covid Pandemisinin Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Etkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, s.360

Ercan, F. (2020). Akıllı Turizmde Büyük Veri Kullanımı: Sistematik Bir Derleme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(32), 5230-5249, DOI: 10.26466/opus.780017

Floyd, M. F., Gibson, H., Pennington-Gray, L., ve Thapa, B. (2008). The Effect of Risk Perceptions on Intentions to Travel in the Aftermath of September 11, 2001. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 15(2-3), 19-38.

Gu, H., ve Wall, G. (2006). The Effects of SARS on China’s Tourism Enterprises. *Turizam*:

međunarodniznanstveno-stručni časopis, 54(3), 225-234.

Hanley, T. ve Cutts, L. (2013). What is a Systematic Review?. *Counselling Psychological So-ciety*, 28(4), 3-6.

Hemingway, P., ve Brereton, N. (2009). What is a Systematic Review? Erişim: 18.06.2021.

<http://www.whatisseries.co.uk/whatis/>

Humberstone, B. (2021): Ageing, Agers and Outdoor Re-Creation: Being Old And Active Outdoors in The Time of COVID: An Autoethnographic Tale of Different Wor(L)Ds. I'm Not Vulnerable?, *Annals of Leisure Research*, DOI: 10.1080/11745398.2021.1878380

Jayawardena, C., Tew, P. J., Lu, Z., Tolomiczenko, G., ve Gellatly, J. (2008). SARS: Lessons in Strategic Planning For Hoteliers and Destination Marketers. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 20(3), 332-346.

Jensen, R.C. (1977). Leisure and Recreation: Introduction and Overviewed, *Henry Kimpton Publishers*, Philadelphia

Kane, B., Zajchowski, C. A.B., Allen, T.R., McLeod, G. ve Allen, N.H. (2021), Is It Safer At The Beach? Spatial and Temporal Analyses of Beachgoer Behaviors during the COVID-19 Pandemic. *Ocean And Coastal Management*, 205, 105533

Karaçam, Z. (2013). Sistematik Derleme Metodolojisi: Sistematik Derleme Hazırlamak İçin Bir Rehber. *Dokuz Eylöl Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.

Karaküçük, S., ve Başaran, S. (1966). Stresle Başa Çıkmada Rekreasyon Faktörü. *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 55-64.

Korkut, Y., Eker, M., Zeren, F., ve Altunışık, R. (2020). Covid-19 Pandemisinin Turizm Üzerindeki Etkileri: Borsa İstanbul Turizm Endeksi Üzerine Bir İnceleme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 71-86.

Li, Chieh-Lu (2020). "Quality of life: The Perspective of Urban Park Recreation in Three Asian Cities". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, (29): 2-10.

Etik Onay

Bu çalışma, katılımcılardan birebir veri toplamayı gerektiren araştırma kapsamına girmediği ve veriler ikincil veri olarak elde edildiği için etik kurul onayı gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Mason, P., Grabowski, P., ve Du, W. (2005). Severe Acute Respiratory Syndrome, Tourism and The Media. *International Journal of Tourism Research*, 7(1), 11-21.

Mayers, R. (2021). Dogs Unleashed: The Positive Role Dogs Play During COVID-19. *Leisure Sciences*, 43(1-2), 252-259

Corona Virüs. (2021, Haziran 22). <https://www.ntv.com.tr/corona-virus> adresinden alınmıştır

Orhan, M. (2019). Rekreasyon Yönetiminde Sürdürülebilirlik: 12 Dev Adam Basketbol Okullarına Yönelik Bir Durum Çalışması Yüksek Lisans Tezi. Bolu: *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Ana Bilimdalı*.

Rice, W. L. ve Pan, Bing (2021), Understanding Changes in Park Visitation during The COVID-19 Pandemic: A Spatial Application of Big Data, *Wellbeing, Space and Society*, 2,100037

Son, J. S., Nimrod, G., West, S. T., Janke, M.C., Liechty, T. ve Naar, J.J. (2021): Promoting Older Adults' Physical Activity and Social Well-Being during COVID-19, *Leisure Sciences*, 43:1-2, 287-294, DOI: 10.1080/01490400.2020.1774015

Tabak, G. ve Canik, S. (2020). Science Direct Veri Tabanında Yer Alan Dergilerde Turizmde Taşıma Kapasitesi İle İlgili Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 111-123.

TÜRSAB. (2020). Covid-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi Değerlendirmesi. <https://www.tursab.org.tr/dunya-turizmi-degerlendirmesi> adresinden alınmıştır

Wilder-Smith, A. (2006). The Severe Acute Respiratory Syndrome: Impact on Travel and Tourism. *Travel medicine and infectious disease*, 4(2), 53-60.

Zeng, B., Carter, R. W., ve De Lacy, T. (2005). Short-Term Perturbations and Tourism Effects: The Case of SARS in China. *Current Issues in Tourism*, 8(4), 306-322.